

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 6 (49)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2013

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 6 (49). — Рівне: РДГУ, 2013. — 210 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних питань викладання іноземної мови за матеріалами доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми германського та романського мовознавства», проведеної Рівненським державним гуманітарним університетом, та з проблем вищої освіти за матеріалами міжнародної науково-методичної конференції «Вища освіта в Україні: проблеми та перспективи розвитку», яка відбулась у Луцькому національному технічному університеті.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, викладачів та студентів вищих, професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкорвайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 26.04.2013 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 08.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2013

The summary. In the article the specificity of the art of music is illuminated, the essence of musical performance is discovered; the most important theoretical concepts that make up the methodological principles of the instrumental learning stand out.

Key words: *intonation nature of the art of music, the musical performance, the musical-performing interpretation, piece of music, methodological basics of instrumental-performing training.*

Одержано редакцією 05.02.2013 р.

УДК: 378: [331. 54: 371. 381]

М. С. ЯНЦУР

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Резюме. У статті розглядаються основні теоретичні передумови, шляхи і зміст реалізації профорієнтаційної підготовки майбутніх педагогів за різними напрямками педагогічної освіти та освітньо-кваліфікаційними рівнями на основі власного досвіду автора та сучасних психолого-педагогічних підходів у галузі освіти та профорієнтації.

Ключові слова: професійна орієнтація, система профорієнтації, компоненти, функції, періоди та етапи профорієнтації, профорієнтаційна підготовка, педагог, вища педагогічна освіта, освітньо-кваліфікаційні рівні, зміст профорієнтаційної підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вихід України на міжнародні ринки та європейський економічний простір неможливе без високоосвічених кваліфікованих фахівців різних галузей. Розпочинається ж підготовка таких фахівців ще у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах, по закінченню яких учні повинні зробити свій професійний вибір згідно своїх бажань, можливостей і потреб суспільства. На вирішення цієї проблеми наголошується в багатьох державних документах, особливо в Законі України Про зайнятість населення [6], в Концепціях про державну систему професійної орієнтації населення [11; 12], Державних стандартах початкової, базової і повної загальної середньої освіти [2; 3], Положенні про професійну орієнтацію молоді, яка навчається [14] тощо. Практичну реалізацію поставлених в них завдань повинні здійснювати всі педагоги цих закладів, допомагаючи дітям в їх професійному самовизначенні. Але зробити це неможливо без відповідної профорієнтаційної підготовки всіх педагогічних працівників різних рівнів, як дошкільних, так і загальноосвітніх навчальних закладів, підготовку яких повинна забезпечувати сучасна вища школа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи результати останніх досліджень, як власних та інших учених, сучасного стану профорієнтаційної роботи в навчальних закладах, можна з впевненістю сказати, що він є незадовільним. Це проявляється в низькому рівні теоретичних знань і вмінь учителів з основ профорієнтації та методики її проведення; стихійності, не контрольованості та формалізмі у здійсненні профорієнтаційної роботи, скептичному ставленні до її ефективності; суттєвих розбіжностях у підходах щодо принципу поетапності в здійсненні профорієнтаційної роботи в дошкільних закладах і школі; невідповідності між теоретичними висловлюваннями і практикою роботи; незадовільному стані профорієнтаційної роботи вихователів, учителів, шкільних психологів, лікарів, бібліотекарів; відсутності кабінетів профорієнтації та куточків профінформації; ненаданні професійних консультацій школярам; стихійності та поодинокості профорієнтаційних заходів і відсутності спеціальних курсів з профорієнтації в школі; невиконанні вимог "Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається" тощо.

Результатом низького рівня інформованості молодих людей про світ професій є невідповідність їх до самостійного пошуку необхідної інформації про професії та її аналізу. Школярі не знайомі з класифікацією професій, професіографічними матеріалами, із правилами та помилками вибору майбутньої професії, не усвідомлюють його важливості, що виявляється в другорядності факторів, котрі впливають на їх вибір, легковажному ставленні та поверховості мотивів вибору професії. Випускникам важко визначати власні індивідуальні особливості (психічні процеси, характерологічні риси, здібності, інтереси, нахили тощо), вони не готові до здійснення науково-обґрунтованого професійного самовизначення та побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

Як випливає з вище зазначеного, основною проблемою слабкої профорієнтаційної роботи з учнями є недостатня підготовленість педагогів до її здійснення. В той же час ключові аспекти проблеми профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів та студентів відображено в працях І.П.Ареф'єва [1], В.П.Витязєва [4], В.П.Зінченко [7; 19], С.Т.Золотухіної [8], Г.І.Клімова [10], Є.М.Павлотенкова [13], В.А.Рижова [16], О.Д.Сазонова [17], В.Д.Симоненка [17; 18], Б.С.Ханжарової [20], В.Б.Харламенко [19; 21], М.О.Ховрича [22], Н.Шадієва [23], М.С.Янцура [7; 9; 19] та ін. Не зважаючи на те, що цій проблемі приділяють увагу не лише науковці, а й практики, вона і надалі залишається далекою від остаточного вирішення. Зокрема, це стосується розбудови системи підготовки педагогів до профорієнтаційної роботи в залежності від напрямів і освітньо-кваліфікаційних рівнів в сучасних умовах.

Метою статті є розкриття основних теоретичних передумов, шляхів і змісту реалізації профорієнтаційної підготовки майбутніх педагогів за різними напрямками педагогічної освіти та освітньо-кваліфікаційними рівнями, базуючись на власному досвіді автора та сучасних психолого-педагогічних підходах у галузі освіти та профорієнтації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Профорієнтаційна робота – це органічна складова частина навчально-виховного процесу. Почата з дитячого садка і молодших класів вона допомагає виховати стійкий інтерес до потрібних суспільству професій, які відповідають особистим якостям кожної людини. Наявність інтересу до праці та готовність працювати є один із важливих показників зрілості особистості. Тому успіх такої роботи в дитячому садку і школі багато в чому залежить від вміння вихователя і вчителя пов'язати профорієнтаційний матеріал з програмним, сформувавши позитивне ставлення у дітей до праці сучасного робітника, від його знань і володіння методами такої роботи. Разом з тим ефективність профорієнтаційної роботи в навчальних закладах різного типу залежить і від змісту профорієнтаційного матеріалу та особливостей його реалізації у процесі навчання і виховання. Тому для розуміння змісту профорієнтаційної роботи в різних навчальних закладах необхідно розкрити суть професійної орієнтації як системи. Спираючись на теоретичні позиції та результати досліджень вчених і власний досвід, нами було сформульовано уточнені положення системи профорієнтації щодо сучасних умов. Професійна орієнтація є цілісною системою соціально-економічних, правових, психолого-педагогічних, медико-фізіологічних та виробничо-технічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, мобільного, свідомого особистісно-зорієнтованого професійного самовизначення та трудового становлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації в професійній діяльності. Все це дозволяє розглядати профорієнтацію як складне і багатопланове явище, яке поєднує економічні процеси з соціальними і правовими, освітянські з психологічними, фізіологічними і виробничими, як сукупність виховних і навчальних впливів, що забезпечують самостійність, свідомість у виборі, оволодінні та реалізації кожним членом суспільства професійної діяльності, яка відповідає нагальним потребам країни і дозволяє максимально реалізувати здібності й нахили особистості.

Професійна орієнтація є інтегральною, динамічною науково-практичною системою взаємодії особистості і суспільства (різноманітної на різних вікових етапах розвитку людини), яка об'єднує процеси пізнання і аналізу професії, діагностики психофізіологічних якостей особистості, самоаналізу, самовиховання, профільних і професійних проб, вибору або перевибору певного виду трудової діяльності чи конкретної професії, адаптації в професії і тим самим забезпечує формування у молоді професійної перспективи, тобто планування і реалізації особистісного та професійного розвитку. Профорієнтація здійснюється послідовно й цілеспрямовано в усіх навчально-виховних закладах, установах, на підприємствах, центрах профорієнтації, починаючи з дитячого садка і початкової школи. Структурно система профорієнтаційної роботи з молоддю поділяється на низку взаємопов'язаних компонентів, об'єднаних спільністю мети та єдністю управління: професійна просвіта (профінформація), попередня профорієнтаційна психодіагностика, професійна активізація, професійна консультація, професійний відбір (добір), соціально-професійна адаптація, професійна переорієнтація, професійне виховання та розвиток і професіографія.

Всі компоненти професійної орієнтації тісно взаємопов'язані і їх функціонування визначається закономірностями та принципами цієї системи в цілому, а поза нею вони втрачають свої функції. Сама ж система профорієнтації постійно взаємодіє з іншими системами: національного виховання, навчально-виховним процесом, трудовою підготовкою, трудовою діяльністю в цілому і т.д. Відповідно до основних аспектів професійної орієнтації забезпечується реалізація психолого-педагогічної, соціально-економічної, правової, медико-фізіологічної та виробничо-технічної функцій цієї системи. *Психолого-педагогічна* – полягає у виявленні та формуванні інтересів, нахилів, мотивів, ідеалів, ціннісних орієнтацій, професійних намірів, розвитку психічних процесів і функцій, здібностей особистості, допомозі у пошуку свого покликання, засвоєнні системи знань, умінь, що дозволяють свідомо вибрати професію і оволодіти нею, вихованні якостей, необхідних для успішного виконання професійної діяльності. *Соціально-економічна* – забезпечує покращення якісного складу працівників, зниження плинності кадрів, задоволення людини своєю працею, підвищення продуктивності праці, раціоналізацію зайнятості населення. Це також процес засвоєння учнями визначеної системи знань, умінь, норм, цінностей, який дозволяє їм здійснювати у майбутньому свою соціально-професійну діяльність в якості повноправного члена суспільства, і дає можливість використовувати ці якості для покращення складу робочої сили, підвищення задоволеності молоді змістом праці, зниження плинності кадрів, підвищення професійної активності та продуктивності праці, економії робочого часу. *Правова* – забезпечує формування знань основ законодавства із вступу до професійного навчального закладу, з регулювання професійної та трудової діяльності людини і вмінь застосування правових алгоритмів вирішення проблем та конфліктів у навчальній і трудовій діяльності тощо. *Медико-фізіологічна* – забезпечує врахування вимог до стану здоров'я і окремих фізіологічних якостей, важливих для виконання професійної діяльності, визначення відхилень у стані здоров'я, схильності до професійних захворювань, корекцію профпланів у відповідності із станом здоров'я та фізичними можливостями індивіда. *Виробничо-технічна* – передбачає формування системи загально-трудова, загально-виробничих і спеціальних знань, умінь, навичок та звичок в процесі трудової підготовки і профільного та професійного навчання.

Функції системи професійної орієнтації визначаються і специфікою її реалізації в закладах освіти. Це освітня, виховна і розвивальна функції, які достатньо розкриті в педагогічній літературі. Функції окремих компонентів професійної орієнтації визначаються їх завданнями та змістом.

Професійна орієнтація повинна здійснюватися послідовно і мати неперервний характер, тому її умовно поділяють на два **періоди: допрофесійний і професійний**, які включають ряд **етапів**. На кожному з етапів

реалізуються практично всі компоненти і функції професійної орієнтації, які розглянуто вище. Специфіка етапів визначається, у першу чергу, віком індивідів і особливостями навчальних закладів та місцем роботи. Зміст їх розроблено нами з врахуванням вимог відповідних державних документів [6; 11; 12; 14] і в першу чергу Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти [2; 3], що наведено нижче.

Допрофесійний період включає початковий (пропедевтичний), ознайомлювально-пошуковий і базовий (визначальний) етапи.

I. Початковий (пропедевтичний) етап: дошкільний вік, 1-4 класи. Передбачає: формування уявлення про предметно-перетворювальну діяльність людини; ознайомлення дітей зі світом професій; формування поваги до працівників, емоційно забарвленого позитивного ставлення до різних видів трудової та професійної діяльності, інтересу до пізнання своєї особистості; діагностику задатків, створення умов для реалізації здібностей дітей, проведення консультацій з батьками стосовно розвитку їх дітей; формування початкових загальнотрудових умінь і навичок, здатності до взаємодії з іншими в процесі діяльності, виховання загальної культури праці шляхом залучення до посильних видів трудової діяльності. Результатом його є сформоване позитивне ставлення до себе, суспільства, праці, професійної діяльності і навколишнього середовища.

II. Пізнавально-пошуковий етап: 5-7 класи. Передбачає: формування ціннісних орієнтацій, мотивації самопізнання, установки на власну активність у професійному самовизначенні та оволодінні професійною діяльністю; систематичне ознайомлення з поширеними професіями на основі зібраної інформації; формування умінь визначення, самооцінки й самоаналізу власних індивідуальних особливостей з метою усвідомлення власної професійної спрямованості; консультування стосовно вибору профілю подальшої освіти та трудової діяльності (навчальних закладів, факультативів, спецдисциплін, гуртків, секцій); створення умов для проби сил та розвитку здібностей у різних видах трудової (наближеної до професійної) діяльності; формування загальнотрудових і загальновиробничих умінь. Результат – вибір учнями напрямку (профілю) продовження освіти в старших класах та підведення їх до вибору відповідної сфери самореалізації.

III. Базовий (визначальний) етап: 8-9 (8-11) класи. Передбачає: вивчення наукових основ вибору професії (класифікаційних ознак професій, їх вимог до людини та спорідненість за психологічними ознаками, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії); оволодіння методиками самопізнання, самооцінки, розвитку індивідуальних професійно важливих якостей; формування вміння збирати й аналізувати інформацію про професії та співвідносити вимоги професій з власними можливостями й кон'юнктурою ринку праці; оволодіння вмінням розуміти значення морально-етичних норм успішної професійної кар'єри; створення умов для професійної проби своїх сил у різних видах професійної (чи наближеної до професійної) діяльності; формування вміння будувати та практично реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію, оцінюючи власні можливості професійної освіти та працевлаштування; консультування стосовно вибору професії та навчального закладу, формування психологічної готовності до стану професійно незайнятого і в майбутньому до зміни професії. Результатом є сформованість особистісно значимого смислу вибору професії на основі морально-етичних норм, стійкої професійної спрямованості (професійних намірів, планів оволодіння професією, побудови кар'єри, професійної перспективи), індивідуальної освітньої траєкторії, психологічної готовності до стану незайнятого і зміни професійної діяльності та переорієнтації на нову діяльність.

Професійний період включає етапи професійного навчання та адаптації до умов професійної діяльності або переорієнтації на нову діяльність.

IV. Етап професійного навчання: професійний навчальний заклад (10-11 класи, при наявності професійної підготовки). Передбачає: оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками; адаптацію до навчального закладу і нового соціального статусу; формування професійної мобільності, готовності до продовження професійної освіти і самовдосконалення, професійних інтересів; розвиток професійно важливих якостей і готовності до зміни професії; уточнення подальших професійних планів і професійної перспективи. Результат – конкурентноспроможний на ринку праці спеціаліст, готовий до активної професійної діяльності і переорієнтації на нову діяльність.

V. Адаптаційний етап: професійна діяльність або переорієнтація на нову діяльність. Передбачає: створення умов для професійного зростання, повноцінної самореалізації потенційних сил особистості в професійній діяльності; адаптацію до трудового колективу, професії і нового соціального статусу; у випадку втрати роботи переорієнтація на нову професійну діяльність і перехід від однієї професії до іншої на основі набутих професійних якостей, найважливіших особистісних і суспільних цінностей. Результатом цього етапу є повноцінна реалізація потенцій особистості в професійній діяльності, а за необхідності – оволодіння новою професією і успішне зростання професійної майстерності.

Для реалізації профорієнтації на всіх зазначених етапах повинні бути готові фахівці відповідних ланок освіти з урахуванням принципу наступності. Підготовку педагогів здійснюють у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації за напрямками дошкільна освіта, початкова освіта, технологічна освіта і професійна освіта відповідно за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст і магістр [5]. На першому етапі цю роботу повинні здійснювати вихователі дитячих садків і вчителі початкових класів. Для цього до навчальних планів підготовки цих педагогів на рівні молодшого спеціаліста і бакалавра необхідно включити навчальну дисципліну "Теоретико-методичні основи профорієнтаційної роботи в закладах освіти". Проведені нами дослідження показали, що професійна орієнтація вихователями дитячих садочків і вчителями початкової школи реалізується через професійну просвіту, попередню профорієнтаційну психодіагностику,

професійне виховання, а також – професійну активізацію і професійну консультацію, які ґрунтуються на основі професіографії. При цьому необхідно підкреслити, що вся робота з профорієнтації молодших школярів має проводитись з урахуванням не тільки вікових особливостей дітей, але й останніх досягнень психолого-педагогічної науки в галузі профорієнтації. Тому за змістом ця дисципліна повинна включати наступні питання: науково-теоретичні основи профорієнтації, психологічні основи професійного самовизначення особистості, система профорієнтації учнівської молоді (завдання, функції, фактори, компоненти, етапи, умови і т.д.), класифікація та опис професій (елементи професіографії), професійна просвіта та методики її проведення в дитячих садках чи початкових класах, попередня профорієнтаційна психодіагностика та методів її здійснення з дошкільниками чи молодшими школярами, елементи профактивізації, профконсультації, професійного виховання та методики їх реалізації в дошкільних навчальних закладах чи початкових класах. На вивчення цієї дисципліни відводиться 1,5 кредити (54 години: лекцій – 14 год., лабораторних – 16 год., самостійної роботи – 24 год. Її доцільно вивчати в VII семестрі, що дозволить студентам уже під час педагогічних практик реально реалізовувати профорієнтаційну спрямованість в дитячих садках чи молодших класах, закріплюючи і розвиваючи набуті знання і вміння з профорієнтації.

В основній і старшій школі, тобто на II і III етапах та частково на IV, профорієнтаційну роботу здійснюють вчителі-предметники. Розглянемо зміст профорієнтаційної підготовки цих учителів у залежності від їх освітньо-кваліфікаційного рівня на прикладі напряму «Технологічна освіта». На рівні молодшого спеціаліста вивчається дисципліна «Основи професійної орієнтації і методики профорієнтаційної роботи», а бакалавра – «Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи» [15]. Ці дисципліни передбачають підготовку вчителів технологій до профорієнтації учнів основної школи в процесі трудового навчання та позакласній роботі з праці, ремесел і техніки. За змістом ці дисципліни передбачають вивчення наступних питань: теоретичні засади професійної орієнтації, соціально-професійне самовизначення особистості, система професійної орієнтації учнівської молоді, основи професіографії: класифікація і опис професій, профорієнтація молоді в зарубіжних країнах, професійна просвіта учнів і методика її проведення, попередня профорієнтаційна психодіагностика і методика її проведення, професійна активізація учнів і методика її проведення, професійна консультація учнів і методика її проведення, професійний відбір і методика його проведення, соціально-професійна адаптація молоді, професійна переорієнтація населення, професійна орієнтація учнів початкової школи, професійна орієнтація учнів V-IX класів у процесі трудової підготовки. Також студенти виконують індивідуальні науково-дослідні завдання з розробки і складання інформаційної професіограми та профеографічної картки на одну визначену професію, виконання анкетування учнів 9-х класів з метою вивчення їх професійних намірів і мотивів та складання профконсультаційного висновку на основі діагностичної карти особистості на одного учня. На рівні молодшого спеціаліста дисципліна вивчається в обсязі 54 годин (1,5 кредити), але без глибокого вивчення теоретичних питань профорієнтації й професіографії та професійного відбору, адаптації й переорієнтації. Бакалаври вивчають цю дисципліну в обсязі 108 годин (3 кредити), з яких на лекції відведено 30 год., на лабораторні заняття – 30 год. і на самостійну роботу – 48 год. Дисципліна вивчається у VII семестрі перед виходом студентів на педагогічну практику – це дає їм можливість закріпити отримані знання, набуті вміння і навички профорієнтаційної роботи в умовах школи. Також студенти бакалаврату можуть за вибором виконувати курсову роботу з профорієнтації і методики профорієнтаційної роботи.

На рівні бакалавра також вивчається дисципліна за вибором студентів «Методика вивчення курсу «Людина і світ професій» в основній школі». За змістом вона включає такі питання: мета, завдання і зміст курсу «Людина і світ професій», форми і методи вивчення курсу, методика підготовки та проведення занять з курсу по розділах і темах.

При підготовці спеціалістів на III освітньо-кваліфікаційному рівні, тобто вчителів технологій і профільного навчання, вивчається дисципліна «Професійна орієнтація молоді в умовах ринку праці». Вивчаються такі питання: економічні аспекти професійної орієнтації учнів, основні тенденції і закономірності функціонування ринку праці, як проблеми сучасної профорієнтації, профорієнтаційна компетентність в умовах ринку праці, професійна і кваліфікаційна структура економіки країни, популярність і престижність професій в сучасних умовах, управління системою профорієнтації в Україні, професійна кар'єра та її побудова, методичні основи професійної переорієнтації молоді, інноваційні технології в профорієнтації, профорієнтація в процесі профільного і професійного навчання в старшій школі, особливості профорієнтації старшокласників на базі МНВК. Дисципліна вивчається в обсязі 54 годин у IX семестрі перед виходом студентів на педагогічну практику. Також вивчається дисципліна за вибором студентів «Методика вивчення курсу «Побудова кар'єри» в старшій школі». За змістом вона включає такі питання: мета, завдання і зміст курсу «Побудова кар'єри», форми, методи і засоби вивчення курсу, методика підготовки та проведення занять з курсу по розділах і темах.

На рівні магістра вивчається дисципліна «Методика вивчення професійної орієнтації і методики профорієнтаційної роботи у ВНЗ» в IX семестрі в обсязі 72 годин. Питання, які вивчаються: предмет, завдання і зміст дисципліни «Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи», особливості реалізації дидактичних принципів при вивченні дисципліни, організаційні форми і методи вивчення дисципліни, особливості організації і планування занять та самостійної роботи студентів з дисципліни, форми і методи обліку, контролю та оцінювання знань і вмінь студентів з дисципліни, інноваційні освітні технології при вивченні дисципліни у ВНЗ, методика вивчення змістових модулів і окремих тем дисципліни.

Запропоновані нами навчальні дисципліни проходили експериментальну перевірку, в якому приймали участь студенти бакалаврату з напрямів підготовки дошкільна, початкова і технологічна освіта Рівненського державного гуманітарного університету. Сформованість передбачених відповідними програмами знань та вмінь у студентів визначалася різними методами за 4-ма рівнями: високим, достатнім, середнім і низьким. Це дало можливість визначити глибину й повноту, системність й усвідомленість знань, що відображається не лише в переказі лекцій чи матеріалу підручників, а в правильній аргументації основних положень, а також вмінь використовувати отримані знання на практиці, активність та творчий підхід до проведення профорієнтаційної роботи, особливо професіографічних досліджень, самостійність у вирішенні профорієнтаційних завдань.

Для з'ясування рівня сформованості теоретико-методичних знань та вмінь студентів згідно з метою й завданням відповідної навчальної дисципліни нами була проведена перевірка у формі підсумкової модульної контрольної роботи, яка охоплювала всі питання і завдання з профорієнтації і методики її проведення. Завдання давалось у 30 варіантах для майбутніх учителів технологій та у 20 варіантах для майбутніх вихователів дитячих садків і вчителів початкових класів (у кожному варіанті по 3 питання). Контрольна робота складалася на основі діючих навчальних програм. Перше і друге питання у всіх варіантів стосувалися перевірки теоретико-методичних знань з професійної орієнтації, а третім було завдання з визначення за наведеною формулою професії її назви, предмету, мети, знарядь та умов праці й розкриття методики ознайомлення з нею дітей відповідного віку в дитячому садку чи конкретного класу початкової або основної школи. Результати теоретико-методичної підготовленості майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи в закладах освіти напрямів: “Дошкільна освіта”, “Початкова освіта” та “Технологічна освіта” наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Рівень сформованості теоретико-методичної підготовленості студентів до профорієнтаційної роботи з дітьми та учнівською молоддю

Напрямок підготовки	Кількість студентів	Кількість студентів, які виконали підсумкову модульну контрольну роботу на рівнях:				Теоретико-методична підготовленість (%)	
		високому	достатньому	середньому	низькому	загальна	висока і достатня
Дошкільна освіта	78	11	37	26	4	94,9	61,6
Початкова освіта	125	15	60	44	6	95,2	60,0
Технологічна освіта	58	9	27	19	3	94,8	62,0
Всього	261	35	124	89	13	95,0	60,9

Аналізуючи отримані результати підсумкової модульної контрольної роботи, можна зробити висновки, що навчальний матеріал з дисципліни “Теоретико-методичні основи профорієнтаційної роботи в закладах освіти” 14,1% студентів напряму підготовки “Дошкільна освіта” оволоділи на високому рівні, 47,5% – на достатньому рівні, 33,3% – на середньому і 5,1% на низькому рівнях, а напряму “Початкова освіта” відповідно на високому рівні засвоїли 12%, на достатньому - 48%, на середньому - 35,2% і низькому - 4,8%. Навчальний матеріал з дисципліни “Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи”, яку вивчали студенти напряму підготовки “Технологічна освіта”, засвоєний ними на високому рівні у 15,5%, на достатньому – у 46,5%, на середньому – у 32,8%, а на низькому – у 5,2%.

Висновки та напрями подальших розвідок. На основі аналізу результатів підсумкової модульної контрольної роботи, звітів з лабораторних робіт та індивідуальних науково-дослідних завдань можна зробити висновок, що рівень підготовленості майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах достатній, тобто сформовані знання і вміння у студентів є стійкими, навчальний матеріал є для них посильним, вони знають фактичний матеріал з професійної орієнтації та більшість з них володіють термінами і вміють ними оперувати; дають обґрунтовані відповіді та вміють узагальнювати матеріал, орієнтуються у навчально-методичній літературі, описувати методику проведення професійної просвіти дітей. Студенти в основному володіють профорієнтаційними вміннями на достатньому рівні. Недостатньо сформовані у студентів усіх напрямів знання та вміння, які стосуються професійної консультації, професійного відбору та професійної активізації, тому потрібно більше уваги звертати на формування у них саме цих компетенцій, а також на формування у майбутніх педагогів термінологічних понять з професійної орієнтації та вміння оперувати ними у профорієнтаційній роботі з дітьми та учнями.

Запропонована система профорієнтаційної підготовки майбутніх педагогів різних напрямів і освітньо-кваліфікаційних рівнів дозволить ефективно вирішувати завдання профорієнтації підростаючого покоління. У наведених матеріалах нашого дослідження не розкривається вся система підготовки майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах. Необхідно дослідити вплив індивідуальної роботи студентів, особливо виконання курсових та дипломних робіт, участь у роботі проблемних груп, різних видів практик, на рівень формування підготовленості майбутніх педагогів до профорієнтаційної роботи. Особливої уваги в подальшому потребує проблема підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання та викладачів професійно-технічних навчальних закладів до здійснення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арефьев И. П. Педагогические основы подготовки учителя труда к профессиональной ориентации учащихся: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Арефьев Иван Прохорович; Рос. акад. образования, Ин-т проф. самоопределения молодежи. – М.: 1994. – 32 с.
2. Державний стандарт – запорука якості освіти. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Освітня галузь „Технологія” // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2012. – № 2 - 3. – С. 2-9.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 р. № 642 // Початкова школа. – 2011. – № 7.
4. Витязев В.П. Пути совершенения подготовки будущих учителей трудового обучения к работе по ориентации школьников на сельскохозяйственные профессии: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Витязев Виктор Петрович; АПН СССР, НИИ трудового обучения и проф. ориентации. – М., 1987. – 17 с.
5. Закон України “Про вищу освіту”. – К.: Верховна Рада України, Інститут законодавства, 2002. – 97 с.
6. Закон України “Про зайнятість населення” // Голос України. – 1991. – № 3, січень.
7. Зінченко В. П. Система професійної орієнтації молоді в умовах ринку / В. П.Зінченко, М. С. Янцур //Людина і праця. Інформаційний бюлетень Міністерства праці України. – 1995. – № 1. – С. 39-42.
8. Золотухина С. Т. Подготовка студентов педвуза к профориентационной работе с учащимися: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01/ Золотухина Светлана Трофимовна. – Харьков, 1984. – 182 с.
9. Клімов Г.І. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: практикум / Г.І. Клімов, І.О. Седляр, М.С. Янцур; наук. ред. М.С. Янцур. – К.: МПУ ДЦЗ, МОУ РДПІ, 1995. – 180 с.
10. Климов Г. И. Подготовка студентов общетехнических факультетов педвузов к комплексной профориентации школьников: атореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Климов Георгий Иванович; Киевский государственный педагогический институт им. М.П.Львагоманова. – К., 1992. – 17 с.
11. Концепція державної системи професійної орієнтації населення України. Схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1994 року, № 48 // Людина і праця. – 1994. – №4.– С. 22-29.
12. Концепція державної системи професійної орієнтації населення України. Схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 року, № 842 // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – № 5-6. – С. 3-6.
13. Павлютенков Е. М. Управление профессиональной ориентацией в общеобразовательной школе / Е. М.Павлютенков. – Владивосток: Изд. ДВГУ, 1990. – 176 с.
14. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Затверджено наказом Міносвіти, Мінпраці і Мін-ва у справах молоді і спорту України 02.06.95 р. № 159 (30) 1526. // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1995. – № 15. – С. 2-7.
15. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Програма навчальної дисципліни (за вимогами кредитно-трансферної системи). Для напряму підготовки 6.010103 “Технологічна освіта” /автор-укладач М. С. Янцур. – Рівне: РДГУ, 2010. – 24 с.
16. Рыжов В. А. Организация профориентации в развитых капиталистических странах / В. А.Рыжов. – М.: Высшая школа, 1987. – 95 с.
17. Сазонов А. Д. Подготовка студентов пединститута к проведению профориентационной работы с учащимися / А. Д Сазонов., В. Д. Симоненко. – М., 1986. – 127с.
18. Симоненко В. Д. Педагогические основы профессиональной ориентации учащихся сельских школ: автореф. дисс. ... докт. пед. наук / Симоненко Виктор Дмитриевич; АПН СССР, НИИ трудового обучения и проф. ориентации. – М.: 1987. – С. 35.
19. Формування профорієнтаційної компетентності педагога: теорія і практика: монографія / В.П.Зінченко, В.Б.Харламенко, М.С.Янцур [та ін.]; за ред. В.П.Зінченка. – Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. – 198 с.
20. Ханжарова Б. С. Повышение эффективности формирования практической готовности будущих учителей к профессиональной ориентации школьников: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Ханжарова Баян Серикбаевна. – М., 1981. – 177с.
21. Харламенко В. Б. Дидактичні основи курсу профорієнтації в підготовці вчителя трудового навчання: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02/ Харламенко Валентина Борисівна. – К., 2002. – 205 с.
22. Ховрич Н. А. Профессиональная подготовка методиста по профориентации в процессе обучения в педвузах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ховрич. Николай Александрович. – К., 1989. – 163 с.
23. Шадиев Н. Теория и практика подготовки студентов к работе по профориентации школьников: дис.... докт. пед. наук: 13.00.01 / Шадиев Нарзикул. – Самарканд, 1984. – 447 с.
24. Янцур М. С. Практикум з професійної орієнтації і методики профорієнтаційної роботи: навчальний посібник / М. С.Янцур. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2012. – 216 с.
25. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: курс лекцій: навч. посібник / М. С.Янцур. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2012. – 464 с.
26. Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації: навчальний посібник / М. С. Янцур. – Рівне: РДГУ РВВ, 2012. – 124 с.

Н. С. ЯНЦУР. ПРОФОРИЕНТАЦИОННАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В статье рассматриваются основные теоретические предусловия, пути и содержание реализации профориентационной подготовки будущих педагогов за разными направлениями педагогического образования и образовательно-квалификационными уровнями на базе личного опыта автора и современных психолого-педагогических подходов в отрасли образования и профориентации.

Ключевые слова: профессиональная ориентация, система профориентации, компоненты, функции, периоды и этапы профориентации, профориентационная подготовка, педагог, высшее педагогическое образование, образовательно-квалификационные уровни, содержание профориентационной подготовки.

N. S. YANTSUR. PROFESSIONAL ORIENTATION PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS IN HIGHER EDUCATION.

The summary. In the article are considered of theoretical assumptions, ways and content of professional orientation preparation of future educators in different areas of pedagogical education and educational qualification levels based on their own experience of the author and contemporary psychological and pedagogical approaches in the sphere of education and professional orientation.

Key words: professional orientation, professional orientation system, components, functions, periods and stages of professional orientation, professional orientation preparation, educator, higher pedagogical education, educational qualification levels, content of professional orientation preparation.

Одержано редакцією 20.03.2013 р.

З М І С Т

Розділ 1. ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ТА ДІАЛОГУ КУЛЬТУР.	3
ПЕРЕДМОВА.	3
<i>Антоненко Н.Є.</i> Навчання іноземної мови у світлі теорії множинного інтелекту Г. Гарднера.	4
<i>Безкоровайна О.В.</i> Інтерактивні технології навчання іноземної мови у контексті парадигми особистісно зорієнтованої освіти.	6
<i>Бігунова С.А., Зубілевич М.І.</i> Використання символічних власних імен-антропонімів при вивченні лексичних одиниць.	11
<i>Бойко Н.Г.</i> Засоби формування міжкультурної компетенції учнів на уроці іноземної мови в середній школі.	14
<i>Ветрова І.М.</i> Контекстний підхід у навчанні майбутніх учителів іноземної мови.	17
<i>Воробйова Л.М.</i> Мовленнєве спілкування як засіб навчання іноземної мови.	21
<i>Гасва Н.І.</i> Методична організація вправ для навчання читання за принципом типології.	23
<i>Горобець І.А.</i> Формування особистісної культури викладача іноземної мови в контексті діалогічного мислення.	26
<i>Гронь Л.В.</i> Організація підготовчої роботи до вільного переказу іншомовного тексту.	28
<i>Губіна А.М.</i> Проблеми розвитку креативності у студентів технічних спеціальностей засобами технології проектування.	31
<i>Джавва Н.А.</i> Робота з літературними текстами на занятті з німецької мови як іноземної.	34
<i>Дзюбишина Н.Б.</i> Стратегії навчання іноземних мов як лінгводидактична проблема.	36
<i>Забіяка І.М.</i> Особливості впровадження інтернет-технологій в організацію самостійної роботи при вивченні іноземної мови.	40
<i>Касаткіна О.В.</i> Особливості формування мовної особистості у контексті діалогу культур.	43
<i>Кочубей О.С.</i> Шляхи формування усної перекладацької компетентності студентів-філологів.	45
<i>Лавриненко О.Л.</i> Гендерні особливості мовних якостей студентів у процесі викладання іноземної мови.	49
<i>Лобанова С.І.</i> Взаємозв'язок між особливостями навчально-виховної системи та природним і соціальним середовищем у римському суспільстві родового періоду.	52
<i>Мазурок О.М.</i> Мотиваційно-смілова готовність майбутнього вчителя іноземної мови до виконання професійної діяльності.	55
<i>Мартинюк А.П.</i> Психолого-педагогічна проблема формування комунікативних навичок у студентів технічних спеціальностей засобами методу проекту на заняттях з іноземної мови.	57
<i>Мезін В.Г.</i> Назви вправ у навчанні англійської мови.	60
<i>Михальчук Н.О., Івашкевич Е.З.</i> Комунікативно зорієнтоване навчання підлітків іноземної мови: теоретико-методологічний дискурс.	63
<i>Моїсєєва О.С.</i> Формування професійної культури майбутнього вчителя іноземної мови.	68
<i>Михальчук Ю.О.</i> Використання терапевтичної метафори (притчі) у професійній підготовці менеджера.	70
<i>Мороз Л.В., Трофімчук В.М.</i> Комунікативна методика навчання іноземної мови студентів професійно-природничого спрямування.	74
<i>Набочук О.Ю.</i> Становлення екологічної культури майбутнього педагога в сучасних умовах функціонування вищої освіти.	77
<i>Павловська Л.О.</i> Застосування методу логіко-семіотичних опозицій у прагмасемантичному вивченні вербальних формул побажань різноструктурних мов.	81
<i>Палій В.П.</i> Особливості взаємодії лексики та граматики в навчанні французької мови.	84
<i>Перішко І.В.</i> Роль іноземної мови у процесі професійної підготовки менеджерів з туризму.	86
<i>Середюк Л.А.</i> Моделювання мовленнєвих ситуацій на уроках іноземної мови як фактор інтенсифікації навчання.	88
<i>Станіславчук Н.І.</i> Відбір англомовного країнознавчого текстового матеріалу для формування усномовленневої компетенції старшокласників.	91
<i>Столярчук О.В.</i> Ділова гра на уроках німецької мови як засіб професійного самовираження старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах у контексті особистісно зорієнтованого підходу.	93
<i>Третьякова К.В.</i> Формування самоосвітньої компетенції в процесі вивчення латинської мови.	96
<i>Фрідріх А.В.</i> Формування крос-культурної компетентності студентів-філологів у контексті діалогу культур.	98
<i>Шовковий В.М.</i> Система навчання класичних мов у контексті загальної теорії систем.	101
<i>Шульжук Н.В.</i> Пріоритетні підходи до вивчення мовних одиниць в аспекті сучасних наукових лінгвістичних парадигм.	104
<i>Юрків А.Я.</i> Педагогічні засади здійснення категорії оцінки та способів її вираження у сучасній французькій мові.	108

<i>Яцюрик А.О.</i> Теоретико-методичні засади вивчення особистісних корелятивів креативності людини.	110
Розділ 2. ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.	113
ПЕРЕДМОВА.	113
<i>Білоус Т.Л.</i> Залежність рівня підготовленості майбутніх працівників органів внутрішніх справ до професійної діяльності від їх емоційного стану.	113
<i>Варецька О.В.</i> Розвиток соціальної компетентності вчителя початкових класів в умовах соціокультурного середовища сільської школи.	118
<i>Горобець Т.В., Шкоба В.А.</i> Модель організаційно-методичного забезпечення практики студентів педагогічного коледжу відділення «Музичне мистецтво» в дошкільних навчальних закладах.	123
<i>Гулай О.І.</i> Акмеологічні та синергетичні засади неперервного навчання майбутніх будівельників.	126
<i>Димар Н.М., Поліник С.І., Романенко О.В.</i> Значення біоетики у формуванні природничо-наукової компетенції при вивченні біології.	131
<i>Долуда А.В.</i> Формування цілей навчання проектуванню харчових підприємств майбутніх інженерів-технологів.	134
<i>Єршова Л.М.</i> Формування системи виховних ідеалів міщанського стану підросійської України.	136
<i>Зарицька А.А.</i> Сутність та структура готовності до професійної самореалізації майбутнього вчителя музики.	141
<i>Ільмінська О.О.</i> Структурування змісту навчання майбутніх інженерів-технологів з технології хлібобулочних виробів.	144
<i>Кирмач Г.А.</i> Цінність іншої людини: аналіз поняття.	147
<i>Козіброцький С.П., Файдевич В.В.</i> Технологія конструювання навчального процесу фізичної культури.	152
<i>Козяр М.М., Сасюк З.К.</i> Опорні кресленики як ефективний інноваційний засіб вивчення правил нанесення розмірів.	154
<i>Колосова Л.М.</i> Організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності управління професійним розвитком методистів районних (міських) науково-методичних установ.	158
<i>Кравчук М.Г., Головченко О.В., Жгут О.А., Романенко О.В.</i> Реалізація принципу наступності в процесі засвоєння базових біологічних знань студентами-медиками.	161
<i>Лепкий М.І., Подоляк В.М., Саварин П.В.</i> Оцінка готовності студентів-магістрів вищого технічного навчального закладу до педагогічної діяльності.	165
<i>Олексів Н.А.</i> Теоретичні засади організації самостійної роботи студентів вищих технічних навчальних закладів.	167
<i>Павленко О.М.</i> Проблема джазової імпровізації у змісті інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики.	171
<i>Падалко А.М., Падалко Н.Й.</i> Педагогічні аспекти міжпредметної взаємодії в процесі багаторівневої підготовки майбутніх інженерів-електриків.	173
<i>Полухтович Т.Г.</i> Участь вищої освіти України в Болонських перетвореннях.	177
<i>Поніманська Т.І.</i> Динаміка формування готовності студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку.	179
<i>Потапюк Л.М., Потапюк І.П.</i> Докторські програми як складова модернізації системи вищої освіти в Україні.	186
<i>Романовська Т.І., Левчук Н.І.</i> Організація освіти у вищій школі.	189
<i>Руда О.Ю.</i> Деякі аспекти інтеграції знань студентів у процесі вивчення біологічних дисциплін у медичних вишах.	191
<i>Триндюк В.А.</i> Академічна мобільність студентської молоді Волині: проблеми та перспективи розвитку.	193
<i>Щербініна О.М.</i> Методологічні засади інструментально-виконавської підготовки музиканта-педагога в системі мистецької освіти.	196
<i>Янцур М.С.</i> Профорієнтаційна підготовка майбутніх педагогів у системі вищої освіти.	199
<i>Відомості про авторів.</i>	206